

Espais de Valor Afegit de Catalunya: quatre mostres, notícia de la sortida d'estudi de la SCG (27 d'octubre de 2018)

Enric Bertran

La segona sortida d'estudi de tardor del curs 2018-19 de la Societat Catalana de Geografia es va efectuar dissabte 27 d'octubre i va ser el complement de la conferència *Una aproximació a les bases de dades d'espais abandonats i degradats a Catalunya*, pronunciada dos dies abans a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans.¹ Els conductors de la sortida van ser els consocis José Ruiz Jiménez i Laia Mojica Gasol, els quals són membres, juntament amb Marc Vila Recio, de l'equip que ha elaborat el projecte que l'IEC ha finançat per inventariar els espais VAT a Catalunya. És a dir, indrets d'alt valor territorial que estan abandonats, degradats i en desús. El valor territorial afegit, per això l'acrònim VAT, rau en les característiques patrimonials, arquitectòniques, culturals o naturals de cadascun. N'han comptat més de cinc-cents, dels quals podeu trobar acurades referències en una base de dades.²

Sota la pluja constant de dissabte passat, una vintena llarga de socis i amics de la Societat, en vam visitar quatre, escollits pels organitzadors i autors del treball esmentat en funció de la seva diversitat tipològica i de llur relativa proximitat, ja que el petit autocar de la casa Burgos noliejat per la Societat ens va dur per terres del Montserratí (la contrada també dita del Baix Llobregat Nord, un nom tan il·lustratiu com espuri) i del Vallès occidental. El primer espai VAT del matí, fou el balneari de la Puda, al terme d'Esparreguera, a l'entrada del congost del Cairat, sota mateix de Sant Salvador de les Espases. El seu emplaçament engorjat és una de les causes del seu abandonament, ja que és a la zona inundable del Llobregat en cas d'una forta crescuda del riu, i un dels impediments que pot frenar qualsevol intent d'inversió rehabilitadora, ja que no sembla pas que l'Agència Catalana de l'Aigua s'avingués a cursar-ne els permisos necessaris.

1. <https://scg.iec.cat/scg9/Scg92/S92951.htm>

2. <https://espaisvat.wordpress.com/mapa/>

Foto: Enric Bertran

la Puda (Esparreguera)

ge políticament correcte) que en rebentem la porta d'entrada tants cops com l'arrangen. Ens en vam aprofitar, doncs, i vam poder recórrer les dependències ruïnoses de l'antic establiment termal, molt freqüentat els anys a cavall dels segles XIX i XX, parant sempre el compte degut, perquè no deixava de ser perillós. Amb precaució, ens vam atansar a la balconada que domina el pas del riu i el congost, fins ensumar la pudor de les aigües sulfuroses que va donar lloc al topònim. Hi vam poder copsar l'impacte visual i acústic del viaducte enlairat de la carretera d'Olesa a Monistrol. Risc ambiental i contaminació sensorial, juntament amb una rendibilitat incerta, fan difícil afigurar-se, ara com ara, cap mena de rehabilitació d'un espai summament degradat, però amb una innegable vàlua cultural.

Tornant a l'autocar, vam entrellucar entre la vegetació el comboi dels Ferrocarrils Catalans, que passava sorollós part damunt del camí d'accés a les instal·lacions del balneari, a una velocitat que deixava prou clar que ja no s'hi aturava. Els més veterans vam recordar que el baixador de la Puda era un dels punts de partida per pujar a l'ermita de Sant Salvador de les Espases, al capdamunt de la serra.

La segona parada va ser a la colònia industrial de Can Bros, dins els límits municipals de Martorell, però segregada del nucli urbà, del qual el separa el polígon industrial de la Solvay,

La visita, que semblava compromesa per l'absència de la persona que ens havia de facilitar l'accés a l'interior del recinte, la qual s'havia despenjat demanant una prima de darrera hora, es va poder salvar gràcies als actes vandàlics (que es diuen així mentre els descendents de Genseric no exigeixin un llenguatge

Foto: Enric Bertran

Can Bros (Martorell)

Foto: Enric Bertran

les piscines Castellnou (Rubí)

i sota l'impacte acústic del trànsit constant que flueix per l'A-2. El barri de Can Bros està situat ran del Llobregat, com és lògic atès el seu origen lligat a l'aprofitament de l'aigua del riu com a força motriu d'un molí paperer, d'una serradora i d'una fàbrica de filats. A mitjans del XIX va esdevenir una colònia tèxtil, amb els elements que la caracteritzen: torre de l'amo –la Torre Elias, una construcció d'aire neoclàssic, encara propietat de la mateixa família–, habitatges dels obrers, escola, església –d'un neogòtic fanfarró– i economat. Al caseriu, hi ha moltes altres cases habitades i aquestes dels treballadors de la colònia, buides i deteriorades, que podrien ser rehabilitades, sempre que la intervenció es faci en el marc d'un projecte que contempli la millora de la connexió amb Martorell.

La tercera estació va resultar espectacular, perquè va tenir un biaix de descoberta, si més no per a aquest cronista: les piscines Castellnou, a la urbanització d'aquest mateix nom, al municipi de Rubí, conegudes amb el pompós sobrenom de *la platja del Vallès*. És tracta d'un indret d'oci, d'iniciativa privada, que va viure els seus millors moments les dècades dels setanta i vuitanta del segle passat. La seva ubicació, al capdamunt d'un barranc, fou causa del seu tancament, perquè la subsidència provocada per l'aigua va fer que la piscina s'escardés i es produïssin pèrdues sense aturador que obligaven a reomplir-la diàriament, cosa que ben aviat en va fer inviable l'explotació. Tot i que també hi va tenir a veure la competència d'infraestructures públiques i particulars, hom va palesar les conseqüències de no tenir en compte els riscos mediambientals. L'amo del complex va deixar de pagar impostos, se'n va executar el consegüent embargament per part de l'ajuntament i es va procedir a la subhasta pública, que va traspasar-ne la propietat a un veí de la zona no massa interessat a fer-ne, almenys de moment, cap intervenció. El resultat ha estat un espai fantasma, amb una piscina de grans dimensions –jo diria que olímpica– i altres per a la canalla, completament

Foto: Enric Bertran

el Molí d'en Mornau (Sabadell)

buides, l'esquelet d'un trampolí –aneu a saber si també olímpic–, els vestuaris disposats en tres plantes, com a les antigues cases de banys de la Barceloneta, que avui ha esdevingut el paradís d'artistes transgressors i escenari de rodatge de diversa mena de videoclips.

La quarta destinació ens va dur a la riba del riu Ripoll, des d'on vam contemplar, sota una pluja cada cop més intensa i persistent, el molí d'en Mornau, un molí del terme de Sabadell, popularment conegut com el de tantes finestres com dies té l'any. Catalogat dins el patrimoni arquitectònic de la ciutat vallesana, el molí està documentat del segle XVI, quan ja era paperer i draper. Les ampliacions del XIX el convertiren en el més gran de Catalunya. Antigor i dimensions fan actualment del molí d'en Mornau un testimoni preindustrial d'una vàlua capital en el conjunt del patrimoni industrial de casa nostra. L'observació feta de fora estant, permet adonar-se de la gran planta rectangular, amb una alçada de quatre pisos, amb les obertures fetes per a l'assecatge del paper, i una coberta a dues aigües que ha estat restaurada per preservar l'edifici del deteriorament i garantir-ne una mínima conservació mentre no s'hi fa cap altra intervenció.

Encabat, els assistents es van poder arrecerar de la pluja en un restaurant parat a la rectoria de l'església de Sant Vicenç de Jonqueres, aigües avall del Ripoll, encara al terme municipal de Sabadell. El temple, que potser podem considerar com un espai VAT al qual s'ha donat un nou ús, és actualment la seu del *Centre de Documentació Alpina, del Servei General d'Informació de Muntanya*, el qual, sota els auspicis de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, manté un fons documental relacionat amb el món de l'excursionisme, format per biblioteca, cartoteca, mediateca, fototeca i arxiu documental. Com que era tancat, no ens vam poder fer càrrec de la dimensió del centre i vam haver de tornar a casa sense satisfer del tot la nostra curiositat. Encara sort que havia quedat prou sadollada amb els espais VAT visitats. Comptat i debatut, va ser una de les sortides d'estudi més curioses que aquest veterà membre de la Societat ha tingut oportunitat de fer.